فصل ششم

ادبیّـــات حماسی

درس دوازدهم : گذر سیاوش از آتش

- کارگاه متن پژوهی
- گنج حکمت: به جوانمردی کوش

درس سیزدهم : خوان هشتم

- کارگاه متن پژوهی
- شعر خوانی: ای میهن

درس دوازدهم: گذر سیاوش از آتش از: شاهنامه فردوسی اثر: حماسی قرن چهار نویسنده : بوالقاسم فردوسی

❖ *ابوالقاسم فردوسی شاعر بلند آوازه حماسی ایران در قرن چهارم کتابی به نام «شاهنامه» را به ایرانیان تقدیم کرده است. این کتاب مملو از داستان های حماسی و باستانی ایران زمین است. شاهنامه یکی از بی نظیرترین آثار حماسی دنیاست. با هم بخوانیم ماجرای دل انگیز سیاوش را از این کتاب اصیل باستانی.*

شناسنامه: قالب: ..... وزن: ..... قافیه: ..... درون مایه: .....

✯ **سیاوش، فرزند کاووس، شاهِ خیره سر کیانی است که پس از تولّد رستم او را به زابل برده، رسم پهلوانی، فرهیختگی و رزم و بزم به او می آموزد. در بازگشت سودابه، همسر کاووس شاه به سیاوش دل می بندد امّا او که آزرم و حیا و پاکدامنی و عفاف آموخته است تن به گناه نمی سپارد و به همین دلیل از جانب سودابه متّهم می شود...**

قلمرو زبانی: فرزند کاووس: در نقش مسند / خیره سر: گستاخ و بی شرمی / فرهیختگی: ادب آموختگی / آزرم: شرم و حیا / عفاف: پاکدامنی

قلمرو ادبی: کنایه: دل بستن / جناس: رزم و بزم / تن به گناه نمی سپارد: کنایه از این که گناه نمی کند.

✯ **چنین گفت موبد به شاه جهان که درد سپهبد نماند نهان**

قلمرو زبانی: موبد: روحانی زرتشتی، مشاور / سپهبد: .....

قلمرو ادبی: جناس: ..... / مراعات نظیر: ..... / درد: مجاز از عامل رسوایی شاه، استعاره مصرّحه

جهان: مجاز ازمردم ایران / واج آرایی: «ن» و «د»

بازگردانی: مشاور به کی کاووس گفت: «غم و غصّهٔ این رسوایی پادشاه پنهان نخواهد ماند.» (و این راز برملا خواهد شد)

✯ **چو خواهی که پیدا کنی گفت و گوی بباید زدن سنگ را بر سبوی**

قلمرو زبانی: که: ..... / پیدا کنی: ..... / گفت و گوی: حقیقت موضوع / سبو: کوزه، ظرف معمولاً دسته دار از سفال یا

جنس دیگر برای حمل یا نگه داشتن مایعات / جمله چهار جزئی: مصراع اول / شیوه بلاغی / گفت و گوی: .....

قلمرو ادبی: گفت و گوی: مجاز از حرف و حدیث / کنایه: ..... / تضاد: سنگ، سبو

بازگردانی: اگر می خواهی حقیقت ماجرا آشکار شود، باید هر دوی آن ها را مورد آزمایش قرار بدهی. (تا حقیقت بر همگان معلوم شود)

✯ **که هر چند فرزند هست ارجمند دل شاه از اندیشه یابد گزند**

قلمرو زبانی: شاه: کی کاووس / اندیشه: ..... / گزند: آزردگی و آزار

قلمرو ادبی: دل: مجاز از وجود / واج آرایی: .....

بازگردانی: درست است که فرزند (سیاوش) عزیز است، امّا بدگمانی نسبت به او دل شاه را آزرده خواهد کرد.

✯ **و زین دختر شاه هاماوران پر اندیشه گشتی به دیگر کران**

قلمرو زبانی: هاماوران: مخفف هامون وران یعنی صاحبان دشت و صحرا (بلاد یمن را گویند) «ان» پسوند مکان است

به دیگر کران: از طرف دیگر / هاماوران : وابستهٔ وابسته / دیگر کران: ترکیب وصفی / دختر شاه هاماوران : سودابه / وزین: و از این

قلمرو ادبی: واج آرایی: ..... / کنایه: پراندیشه گشتن: نگران و مضطرب شدن

بازگردانی: از طرف دیگر، نسبت به سودابه نیز بدگمان هستی. (کی کاووس پس از اینکه شاه هاماوران را شکست می دهد، علاوه بر گرفتن باج و خراج، دخترش سودابه را نیز به همسری می گیرد)

✯ **ز هر در سخن چو بدین گونه گشت بر آتش یکی را بباید گذشت**

قلمرو زبانی: هر دو، بدین گونه: ترکیب وصفی از هر در: به هر دلیل / زمینهٔ ملی: باورهای قدیمی و اعتقادات مردمان باستان و راستی آزمایی

قلمرو ادبی: تلمیح: به اعتقاد قدما برای تشخیص گناهکار از بیگناه؛ یک راه، گذشتن از میان آتش بود / سخن: مجاز از جریان، ماجرا / از هر دری سخنی گفتن: کنایه از منتشر شدن سخن / کنایه: مصرع دوم / «را» ی فکّ اضافه: (یکی را بباید گذشت: گذشتن یکی)

بازگردانی: اکنون که کار به این جا رسیده برای تشخیص گناهکار از بی گناه باید یکی از این دو از آتش عبور کند.

پیام: ضرورت آزمون آتش برای روشن شدن حقیقت (زمینهٔ ملی)

✯ **چنین است سوگند چرخ بلند که بر بی گناهان نیاید گزند**

قلمرو زبانی: سوگند: قسم، واژه تحوّل پیدا کرده؛ در قدیم به معنی گوگرد بود و امروزه به معنی قسم است / چرخ: آسمان / گزند: آسیب

بلند: وابستهٔ وابسته / زمینه ملّی: باور مردمی بر این که آسمان بر بیگناهی و کیفر ندادن انسانهای درستکار قسم خورده است.

قلمرو ادبی: چرخ بلند استعاره از آسمان / تشخیص: ..... / سوگند: مجاز از رسم گوگرد خوردن (رسم مجازات با گوگرد)